

แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่
ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

Guidelines for Enhancing of Learning Ecosystem of Primary Schools in Border
Area of the Upper Northern Region of Thailand

โสภณา สุตสมบุญ¹

Sopana Sudsomboon¹

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช¹

School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand¹

Corresponding Author: ¹ sopana.sud@stou.ac.th

Retrieved 17-09-2023; Revised 17-10-2023; Accepted 02-08-2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยตามการรับรู้ของครู และ 2) แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่ชายแดน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 373 คน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 และ 2) แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1) สภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามการรับรู้ของครูภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดน พบว่า ควรดำเนินการดังนี้ (1) จัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง (2) กำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน (3) กำหนดเป้าหมายและเลือกรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม (4) สร้างแพลตฟอร์มโดยใช้เทคโนโลยีในรูปแบบที่หลากหลาย (5) สนับสนุนทรัพยากรการศึกษาต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม และ (6) กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจนโดยเน้นการนำการบริหารแบบมีส่วนร่วม

องค์ความรู้สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำหลักสูตร การกำหนดเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาที่เหมาะสมกับสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ แนวทางการเสริมสร้าง ระบบนิเวศการเรียนรู้ พื้นที่ชายแดน ประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this article were to study 1) the conditions the learning ecosystem of the primary schools in the border area in the upper northern region of Thailand, regarding to the teacher's perception, and 2) the guidelines for enhancing the learning ecosystem of the primary schools in the border area. The sample group consisted 373 of teachers in the primary schools in the border area in the upper northern region of Thailand in the academic Year 2023 and 7 informants. The employed research instruments consisted of 1) a questionnaire with a reliability coefficients of .76, and 2) the interview. The statistics used for data analysis are the frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analytics.

Research findings were as follows:

1) The overall and each aspect of conditions for enhancing the learning ecosystem of primary schools in the border area were at a high level;

2) the guidelines for enhancing the learning ecosystem of primary schools in the border area, that schools or agencies involved in providing education should do the following (1) create a variety of courses and learning activities the keep up with the changes; (2) set content and learning activities accordingly; (3) set learning goals and choose the appropriate learning method; (4) create of learning platforms using various forms of technology; (5) support various educational resources adequately and appropriately; and (6) set a clear strategy and policy for learning management operations, emphasizing the use of participatory management.

The knowledge gained from this research can be used to set guidelines for organizing learning ecosystems, especially curriculum preparation, defining content, using technology and supporting educational resources that are appropriate for distant educational institutions, so that learners receive equal the quality development.

Keywords: Guidelines for enhancing, Learning ecosystem, Border area, Primary educational

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก การปฏิวัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่โลกอุตสาหกรรม 4.0 ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน ความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในภาพรวมของประเทศไทยหลายประการ อาทิ ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ ระบบบริหารจัดการขาดความคล่องตัว รวมถึงเกิดความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) จึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ขึ้น เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐานและที่สำคัญคือทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ และมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ตามบริบทหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (นริศรา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง, 2564) โดยเน้นการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นที่ในห้องเรียนและพื้นที่นอกสถานศึกษา ทั้งที่บ้านและสถานที่อื่นให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ในขณะที่ Holgado & Penalvo (2017) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของนิเวศการเรียนรู้เป็นพื้นที่ เวลา คน เนื้อหา กิจกรรม กลยุทธ์ วัฒนธรรม และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้หรือสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยแก้ปัญหาการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนสามารถ เลือกวิธีการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่นและสามารถเพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – Directed Learning) ได้มากขึ้น ระบบนิเวศการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้วยการใช้สิ่งรอบตัวอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดตามบริบทและความเหมาะสม ร่วมสร้างพื้นที่ที่เป็นบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่สมาชิก อาทิ ผู้เรียน ครอบครัว สถานศึกษา ครู/อาจารย์ สังคมชุมชน และสถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพร่วมกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็งได้อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ความไม่เสมอภาคด้านการศึกษาของจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาพบว่าในช่วงปีระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2556 ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 15 – 59 ปีได้รับการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในช่วง 6.2 – 8.5 ปี ซึ่งต่ำกว่าจำนวนปีการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย (9 ปี) โดยสภาพปัญหาการจัดการศึกษาที่พบ ได้แก่ นักเรียนขาดทักษะการใช้ภาษาไทย หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่ การจัดการเรียนการสอนไม่ครบ 8 กลุ่มสาระ ครูไม่ครบชั้นและสอนไม่ตรงตามวุฒิ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาย้ายบ่อย นักเรียนอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัย ไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน รวมถึงงบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานจริง นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เช่น ความยากจนของประชาชน การขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และประเทศเพื่อนบ้าน การย้ายถิ่นฐานของประชาชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความไม่สะดวกในการคมนาคม และปัญหาการบุกรุกทำลายป่า(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดน เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ชายแดนให้มีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรมซึ่งจะทำให้ นักเรียน นักศึกษาและประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีทักษะอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

พื้นที่เป้าหมายตามแผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดนของกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึงพื้นที่ชายแดนของจังหวัดหรืออำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวครอบคลุม 12 จังหวัด 48 อำเภออยู่ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค/จังหวัดที่ 10,11,13 (อุบลราชธานี),16 (เชียงราย) และ17 (พิษณุโลก) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาครอบคลุม 10 จังหวัด 40 อำเภออยู่ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค/จังหวัดที่ 4,5,6,7,15,16 (เชียงราย), และ17 (พิษณุโลก) และราชอาณาจักรกัมพูชาครอบคลุม 7 จังหวัด 21 อำเภออยู่ในเขตรับผิดชอบสำนักงานศึกษาธิการภาค/จังหวัดที่ 3, 9, 13(อุบลราชธานี),และ 14, ทั้งนี้มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในภาคเหนือตอนบนที่มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ประกอบด้วย 3 จังหวัด 16 อำเภอ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ เชียงดาว ผาง แม่ฮาย เวียงแหง และไชยปราการมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 153 แห่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ เมืองแม่ฮ่องสอน ขุนยวม ปาย แม่สะเรียง แม่ลาน้อย สบเมย และปางมะผ้า มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 308 แห่ง และจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ เชียงแสน แม่สาย แม่ฟ้าหลวง และแม่จัน มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 126 แห่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,2560)

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาการจัดการศึกษามีหลากหลายด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ สาธารณูปโภคและสื่อ

และอุปกรณ์การเรียน และด้านงบประมาณ การบริหารและการจัดการ โดยประเด็นปัญหาการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่ด้านอาคารสถานที่ สาธารณูปโภค และสื่อและอุปกรณ์การเรียน ซึ่งพบว่า (1) สื่อการเรียนการสอน ครูภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยี ไม่ทันสมัย ไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน (2) อาคารที่ใช้เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ไม่เอื้อต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ ไม่มีอาคารเอกเทศ ไม่มีหอพัก และห้องน้ำมีไม่เพียงพอ (3) ขาดแคลนห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องอบรมการฝึกอาชีพ และห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ไม่รองรับโปรแกรมสมัยใหม่ (4) ขาดแคลนห้องสมุด แหล่งสืบค้นข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ (5) ระบบอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดนพบว่าได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และค่าเป้าหมายในการพัฒนาที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ สาธารณูปโภค และสื่อและอุปกรณ์การเรียนไว้อย่างชัดเจน คือ สถานศึกษาที่มีการปรับปรุง พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้สำหรับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปีการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning ecosystem) ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่ชายแดน และเป็นคาดหวังถึงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวที่จะสูงขึ้นทัดเทียมกับการศึกษาในเขตพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยเพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปประกอบการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ และการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของผู้เรียนโดยได้ออกแบบระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

บทความวิจัยนี้นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อให้เห็นถึงสภาพการจัดการเรียนรู้พร้อมกับแนวทางในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เพื่อจะได้นำมากำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนเหล่านั้นรวมถึงประยุกต์ใช้กับโรงเรียนในพื้นที่อื่นที่มีความประสงค์ในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามการรับรู้ของคุณ

2) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศการเรียนรู้

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้านได้มีการนำ คำว่า ‘ระบบนิเวศการเรียนรู้’ (Learning Ecosystem) เข้ามาใช้อย่างแพร่หลายในวงการการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะช่วยยกระดับสมรรถนะของผู้เรียนในอนาคตโดยให้ความสำคัญกับครอบครัว แหล่งเรียนรู้ สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นโยบายต่างๆ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นที่ชัดเจนว่าในอนาคตอันใกล้ ขอบข่ายของการเรียนรู้จะมีมิติกว้างขึ้นครอบคลุมทั้งองค์ความรู้ของสังคมทั้งหมดจนเส้นแบ่งระหว่างการศึกษาในและนอกระบบโรงเรียนค่อยๆ เลือนหายไปเป็นที่สุดเช่นเดียวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน

ความหมายของระบบนิเวศการเรียนรู้

คำว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ มาจากคำศัพท์ทางนิเวศวิทยา หมายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตภายในสภาพแวดล้อม ซึ่งเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงกับองค์ประกอบหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆ ตามไปด้วย นั่นคือผู้เรียนในระบบนิเวศการเรียนรู้สามารถรวมกลุ่มและและมีปฏิสัมพันธ์กันตัวเองตามธรรมชาติ ดังนั้นการนำแนวคิดระบบนิเวศมาพิจารณาร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาสมัยใหม่หรือในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นทางการกับไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หน่วยสนับสนุนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (Hannon & Temperley, 2011) นอกจากนี้ นริศรา ใจคง และ สิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) ได้สรุปว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ตามบริบทหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นที่ในห้องเรียนและพื้นที่นอกสถานศึกษา ทั้งที่บ้านและสถานที่อื่นให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้

การมีระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีมีความสำคัญดังนี้ (1) ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ปัจจุบัน (2) ช่วยให้ผู้บุคลากรพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ทั้งหมดขององค์กร รวมถึงส่วนประกอบต่างในแบบองค์รวม (3) ช่วยออกแบบวิธีการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์และเป็นหนึ่งเดียว โดยผสมผสานกระบวนการและแนวคิดเสริมเข้าด้วยกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยรวมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (4) ช่วยออกแบบวิธีการพัฒนาส่วนบุคคลของบุคลากรภายในองค์กร (5) ช่วยให้ผู้บุคลากรเข้าถึงแหล่งเรียนรู้หรือองค์ความรู้สะดวกขึ้นเพื่อให้สามารถเรียนรู้

ได้อย่างเหมาะสม (6) ช่วยกระจายการเรียนรู้ด้วยการขับเคลื่อนองค์ประกอบหลายส่วนเข้าด้วยกันโดยไม่มีใครคนใดคนหนึ่งผูกขาดการมีความรู้ (7) ช่วยรักษาความรู้ไว้และนำไปใช้กับสถานการณ์ในทำงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ (8) ช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการเรียนรู้ได้มากขึ้นเนื่องจากระบบนิเวศการเรียนรู้สามารถตอบสนองและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (9) ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น

หลักการของระบบนิเวศการเรียนรู้

ระบบนิเวศการเรียนรู้มีหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

- 1) หลักการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2) หลักการความต่อเนื่องภายใต้การสนับสนุนที่เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้ถึงจะสามารถพัฒนาหรือสามารถสร้างความรู้เพิ่มขึ้นได้
- 3) หลักการเตรียมความพร้อม การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่มีการศึกษาข้อมูล การเตรียมพร้อมทั้งทางด้านผู้สอนหรือผู้สร้างความรู้ สื่อหรือเครื่องมือที่นำไปสู่การสร้างเครื่อง รวมถึงการกำหนดระยะเวลาในการพัฒนาความรู้ที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ
- 4) หลักการคงอยู่ของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่ดีต้องไม่ก่อให้เกิดความคิดที่สูญเปล่าเนื่องจากมีข้อมูลหรือความรู้มากมายที่อาจจะอยู่ในผู้เรียนแต่ไม่เคยถูกนำไปใช้หรืออาจจะเคยกล่าวถึงแล้วถูกลืมเลือนหายไป
- 5) หลักการความเชื่อมโยง การเรียนรู้เกิดขึ้นในความสับสนวุ่นวายและซับซ้อนของระบบที่มีหลายชั้นและเส้นทางการสื่อสารและวิธีการโต้ตอบที่หลากหลาย ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้มีการจัดระเบียบตัวเองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นใหม่และกระจายเช่นเดียวกับที่ซับซ้อนและสามารถควบคุมและบำรุงรักษาด้วยตนเอง

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้

นักวิชาการและนักการศึกษาหลากหลายได้มีความพยายามในการนำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาทิ

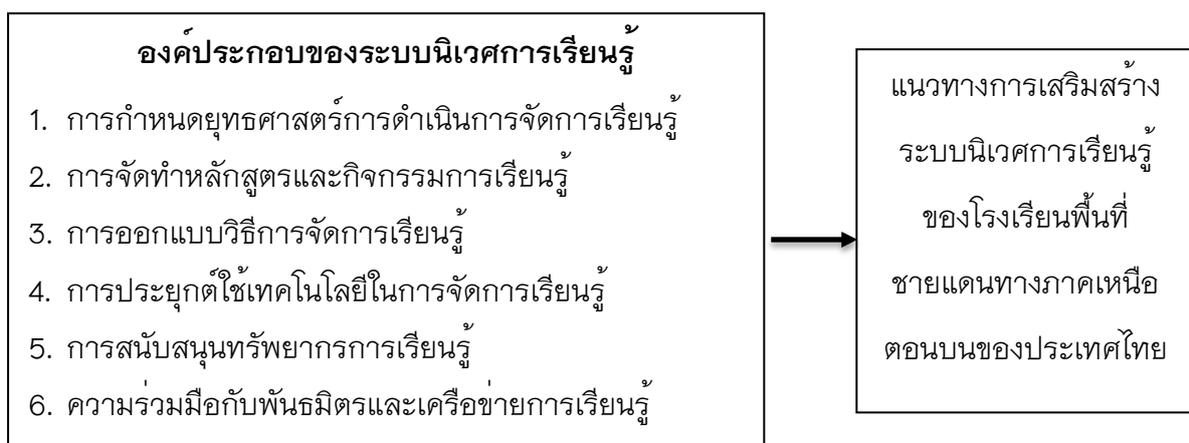
Holgado & Penalvo (2017) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของนิเวศการเรียนรู้เป็นพื้นที่ เวลา คน เนื้อหา กิจกรรม กลยุทธ์ วัฒนธรรม และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้หรือสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดให้มีระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนสามารถ เลือกวิธีการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – Directed Learning) ของผู้เรียนได้มากขึ้น

นริศรา ใจคง และ สิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) พบว่า การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและพัฒนาคุณลักษณะของคนไทย 4.0 มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ (1) ความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่าย เพื่อสร้างความร่วมมือในการวางแผนและ

ปฏิบัติการเพื่อจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสมตามเป้าหมาย (2) การใช้เทคโนโลยี เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยเชื่อมต่อผู้เรียนกับแหล่งความรู้ แอปพลิเคชัน นวัตกรรมใหม่ รวมถึงบุคคลต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (3) การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมใหม่ เป็นทางเลือกในการเรียนนอกห้องเรียน ออกแบบ เนื้อหาสาระที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามแนวโน้มใหม่ของการจัดการศึกษาในอนาคต การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนรู้ การปรับวิธีการประเมินให้สอดคล้องกับหลักสูตร (4) วิธีจัดการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน (5) การบริหารทรัพยากร ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และอื่น ๆ ในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 6) การจัดทำยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เป็นจัดทำวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนรักการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและมีความต้องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยของการศึกษาของ นริศรา ใจคง และ สิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินการจัดการเรียนรู้ (2) การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ (3) การออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ (4) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ (5) การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ และ 6) ความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้ จากการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยผสมผสานวิธีพื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 373 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โยมาเน่ จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ คือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลสถานศึกษายอดเยี่ยมโดยการพิจารณาของรางวัลทรงคุณค่าของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBEC AWARD) จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษาและหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่ห่างไกล จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 และ 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ ด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แล้ว นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยตามการรับรู้ของครู ปรากฏผลดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

(n = 373)

ที่	สภาพระบบนิเวศการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)	ระดับ
1	การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้	4.34	0.63	มาก
2	การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้	4.39	0.57	มาก
3	การออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้	4.35	0.60	มาก
4	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้	4.35	0.65	มาก
5	การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้	4.30	0.64	มาก
6	ความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้	4.21	0.63	มาก
รวม		4.33	0.57	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยตามการรับรู้ของครูภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.33, SD=0.57$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ($M = 4.39, SD=0.57$) การออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.35, SD=0.60$) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.35, SD=0.65$) การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.34, SD=0.63$) การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ ($M = 4.30, SD=0.634$) และความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้ ($M = 4.21, SD=0.63$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาควรดำเนินการดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้นักเรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และค้นหาแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมและคุ้มค่ากับตนเอง
- 2) กำหนดบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบของครูเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียน โดยการทำแบบประเมินตนเอง ระบุความต้องการการเรียนรู้ การสรรหาทรัพยากรการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินและวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน
- 3) ส่งเสริมให้นักเรียนเลือกและกำหนดกรอบของเนื้อหาในการเรียนรู้ตามความสนใจที่ไม่จำกัดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่นักเรียนต้องการ
- 4) ส่งเสริมให้มีการสร้างแพลตฟอร์มในการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนพัฒนาทักษะของตนเอง รวมถึงสามารถกำหนดและติดตามเนื้อหาได้เอง
- 5) ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนเพื่อค้นหาข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อนำมาพัฒนาและออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน
- 6) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนเพื่อนำมาสู่การให้ความช่วยเหลือ แก่ไข และปรับปรุงตามความเหมาะสม
- 7) ส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมถึงการให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นหาพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ๆ ได้อย่างอิสระ
- 8) นำการบริหารแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยตามการรับรู้ของครู ในภาพรวม

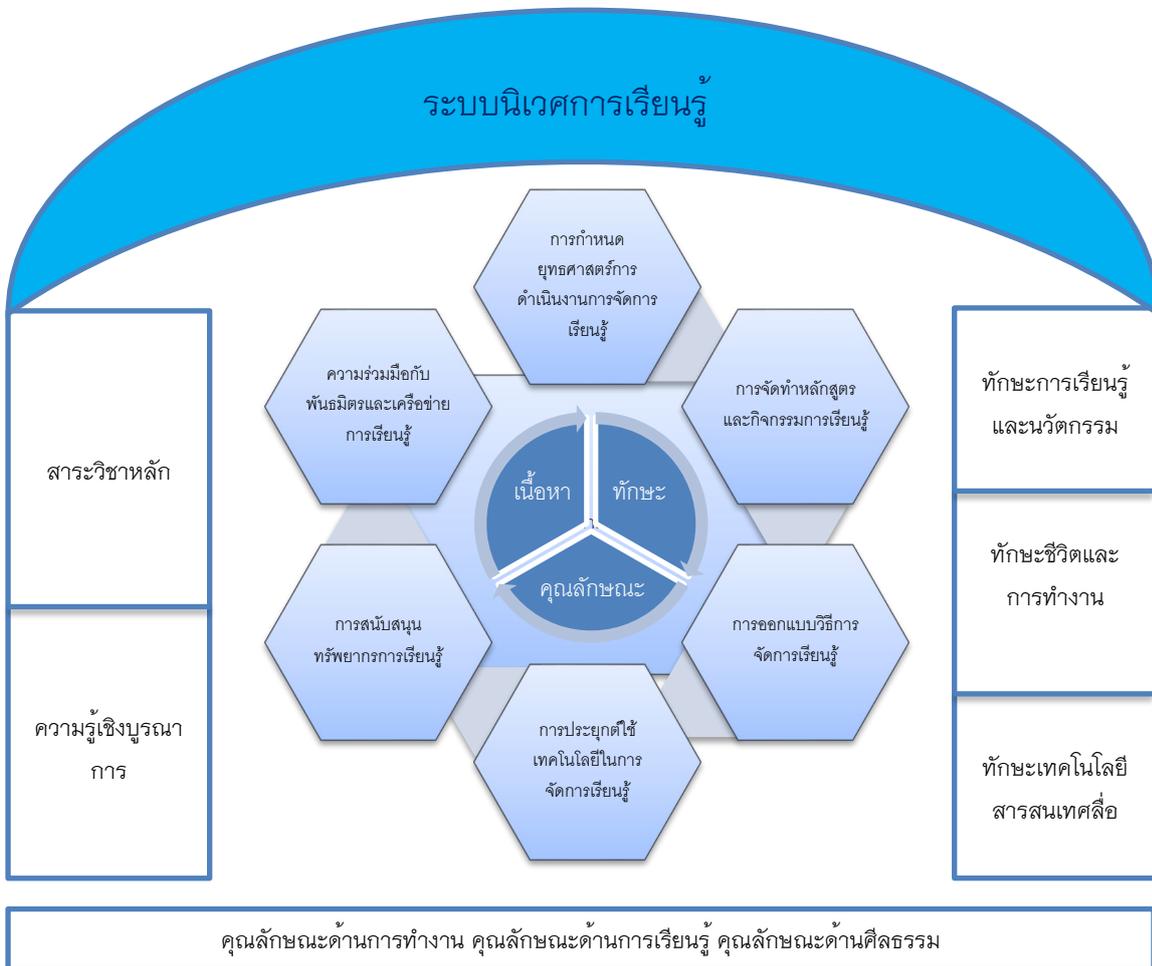
และรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้นำนโยบายที่ได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี ที่โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐานและที่สำคัญคือทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้มากขึ้นโดยเฉพาะต้นทุนเกี่ยวกับการจัดหาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของผลการวิจัยของอภิชนา สวัสดิ์ ศศิธร หาสินและกัลยารัตน์ สุขนันท์ชน (2565) ที่สรุปว่าการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นเรื่องของการทำงาน ตั้งเป้าหมาย และพัฒนาร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนรวมถึงการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีหลากหลายมุมมอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษารวมถึงกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการร่วมกันคิดในเชิงบวกและเชิงบูรณาการเพื่อให้เห็นภาพรวมของการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ อาทิ การส่งเสริมให้นักเรียนเลือกและกำหนดกรอบของเนื้อหาในการเรียนรู้ตามความสนใจที่ไม่จำกัดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่นักเรียนต้องการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชนา สวัสดิ์และคณะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะส่งผลดีต่อผู้เรียนนั้นจะต้องเกิดจากความพึงพอใจของผู้เรียนแต่อย่างไรก็ตามยังคงให้ความสำคัญกับความถูกต้องและชัดเจนของเนื้อหา รวมถึงความสอดคล้องของการออกแบบกิจกรรมกับตัวชี้วัดตามหลักสูตร

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากศึกษามีข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้กับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้การจัดการเรียนในศตวรรษที่ 21 ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ (1) เนื้อหาซึ่งประกอบด้วยสาระวิชาหลักและความรู้เชิงบูรณาการ (2) ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และ

นวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และ (3) คุณลักษณะ ประกอบด้วย คุณลักษณะการทำงาน คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ และคุณลักษณะด้านศีลธรรม แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

สรุป

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากมายโดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ยิ่งทำให้สถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถจัดการเรียนศึกษาให้กับนักเรียนได้อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยทำให้การจัดการเรียนรู้สามารถดำเนินการไปในทิศทางที่ต้องการได้ เนื่องจากระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ตามบริบทหรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริม

การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบได้แก่ การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ และ ความร่วมมือกับ พันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้มีการรับรู้ของครูอยู่ในระดับต่ำสุด แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้ยังไม่มีผลการรายงานหรือนำเสนอประโยชน์ของการดำเนินการดังกล่าวอาจจะมีแต่ขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทำให้ครูไม่ได้รับข้อมูล ดังนั้นสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1.1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรจัดทำและเข้าร่วมโครงการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้เชิงบูรณาการร่วมกันกับสถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงหรือบุคคล หรือหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการเรียนรู้ อาทิ ประชาชนชาวบ้าน

1.2) ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาที่เป็นสมาชิกเครือข่ายร่วมกันปรับปรุงและพัฒนา บรรยากาศในการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3) ควรส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้และควรมีการประเมินผล การเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ คุ่มค่ามากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการ เรียนรู้มีหลากหลายมิติทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารทั้งระดับเขต พื้นที่และระดับสถานศึกษาควรนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยมาวิเคราะห์และพิจารณาเลือกแนวทางที่ เหมาะสมที่สุดกับสถานศึกษาหรือพื้นที่ของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบระบบนิเวศการการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญที่สำคัญสำหรับการจัดการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งเป็นนโยบายสำคัญใน การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการระบบนิเวศการการเรียนรู้ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

2.1) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรและเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาในทุกสังกัด

2.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารเครือข่ายทางวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่ห่างไกลของประเทศไทย

2.3) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายทางวิชาการหรือเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

นริศรา ใจคง และ สิริกานต์ แก้วคงทอง. (2564). นิเวศการเรียนรู้ : เรื่องเก่าบนวิถีใหม่. *วารสารการศึกษาไทย*. 18(3). 64 – 69.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดน (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

อภิขญา สวัสดิ์ ศศิธร หาสินและกัลยารัตน์ สุขนันท์ชน.(2565). แนวทางการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษารองรับการเรียนรู้เชิงรุก. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*. 4(4). 67 – 78.

Holgado, A., & Penalvo, F. J. (2017). *A metamodel proposal for developing learning ecosystems. In Learning and collaboration technologies: Novel learning ecosystems*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58509-3_10